

ΔΥΣΚΟΛΟΣ

ΠΑΝ

Τῆς Ἀττικῆς νομίζετ' εἶναι τὸν τόπον,
Φυλήν, τὸ νυμφαῖον δ' ὄθεν προέρχομαι
Φυλασίων καὶ τῶν δυναμένων τὰς πέτρας
ἐνθάδε γεωργεῖν, ἱερὸν ἐπιφανὲς πάνυ.
τὸν ἀγρὸν δὲ τὸν ἐπὶ δεξι' οἰκεῖ τουτονὶ 5
Κνήμων, ἀπάνθρωπός τις ἄνθρωπος σφόδρα
καὶ δύσκολος πρὸς ἅπαντας, οὐ χαίρων τ' ὄχλω –
«ὄχλω» λέγω; ζῶν οὗτος ἐπεικῶς χρόνον
πολὺν λελάληκεν ἠδέως ἐν τῷ βίῳ
οὐδεν, προσηγόρευκε πρότερος δ' οὐδένα, 10
πλὴν ἐξ ἀνάγκης γειτνιῶν παριῶν τ' ἐμὲ
τὸν Πᾶνα· καὶ τοῦτ' εὐδὺς αὐτῷ μεταμέλει,
εὔ οἶδ'. ὅμως οὔν, τῷ τρόπῳ τοιοῦτος ὢν,

10 οὐδεν Ὡ Gron. : οὐδενι L1-J. || 12 τοῦτ' edd. : τουστ' Ὡ

2. *νυμφαῖον*: heiligdom gewijd aan de Nymphen, niet geïndividualiseerde godinnen van en in de vrije natuur. Bij zo'n nymphaeum hoort altijd stromend water, een bron. Het nymphaeum in deze comédie bestond uit een grot met bron. Een tempelgebouw in strikte zin behoeven we ons niet voor te stellen; misschien niet meer dan een enkele zuil of steen met inscriptie.
3. *Φυλασίων*: Phyle (de naam van het heiligdom en van de ± 20 km van Athene gelegen gelijknamige deme) is van de Phylasiërs. — *τῶν δυναμένων*: van hen die (als eigenaren) de macht hebben om... 3 – 4. *τὰς πέτρας ἐνθάδε*: = *τάσδε τὰς πέτρας*. 4. *ἐπιφανὲς*: ik zou vertalen 'in het oog vallend', 'van verre zichtbaar', maar Arnott (LCL) vertaalt 'beroemd'. Dat moet dan wel ironisch bedoeld zijn, want van dit soort heiligdommen waren er ontelbaar veel. 5. *ἐπὶ δεξι'*: gezien uit het standpunt van het publiek (vGr); Pan wijst dus met zijn linkerhand. 7. *δύσκολος*: heeft niets met *χόλος* te maken! 'lastig', 'ontevreden', 'onvriendelijk', 'chagrijnig'. Deze Dyscolus is geënt op hetzelfde (door Menander geschapen?) prototype als Molières Misanthrope. 8. *ἐπεικῶς*: bij ζῶν 'behoorlijk' in het Grieks evenals in het Nederlands vooral in afgezwakte betekenis 'tamelijk', waarbij de gedachte aan betamelijk ook geheel verlaten is.
10. *πρότερος*: 'als eerste', dus uit zichzelf. 11. *γειτνιῶν*: *γειτνιάω* - buurman zijn.

χήραν γυναῖκ' ἔγημε, τετελευτηκότος
αὐτῆ νεωστὶ τοῦ λαβόντος τὸ πρότερον 15
οὐ τε καταλελειμμένου μικροῦ τότε.
ταύτη ζυγομαχῶν οὐ μόνον τὰς ἡμέρας
ἐπιλαμβάνων δὲ καὶ τὸ πολὺ νυκτὸς μέρος
ἔζη κακῶς. θυγάτριον αὐτῷ γίνεται·
ἔτι μᾶλλον. ὡς δ' ἦν τὸ κακὸν οἶον οὐδὲν ἂν 20
ἔτερον γένοιθ', ὁ βίος τ' ἐπίπονος καὶ πικρός,
ἀπῆλθε πρὸς τὸν υἱὸν ἢ γυνὴ πάλιν
τὸν πρότερον αὐτῆ γενόμενον. χωρίδιον
τούτῳ δ' ὑπάρχον ἦν τι μικρὸν ἐνθαδὶ
ἐν γειτόνων, οὗ διατρέφει νυνὶ κακῶς 25
τὴν μητέρ', αὐτόν, πιστὸν οἰκέτην θ' ἕνα
πατρῶον. ἤδη δ' ἐστὶ μεираκύλλιον
ὁ παῖς ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν τὸν νοῦν ἔχων·
προάγει γὰρ ἢ τῶν πραγμάτων ἐμπειρία.

14 τετελευτηκότος edd. : τελευτηκοτος B || 15 λαβόντος edd. : λαμβανοντος B
 16 τότε edd. : ποτε B || 18 πολὺ νυκτὸς edd. : πολυ της νυκτος B || 26 θ' ἕνα
 edd. : θεναμα B

14. *χήραν γυναῖκ'*: een weduwe. 15. *νεωστὶ*: hoort eigenlijk bij *ἔγημε*. Cnemon en zij trouwden kort na het overlijden van de eerste man. Beide gebeurtenissen vonden plaats toen de zoon uit het eerste huwelijk nog heel jong was en de dochter uit het tweede huwelijk, die inmiddels ten minste 15 jaar zal zijn, nog niet geboren was. — *τοῦ λαβόντος τὸ πρότερον*: de man uit haar eerdere huwelijk. 16. *οὐ*: bij Menander steeds zonder iota. *τότε*: hoort alleen bij *μικροῦ*. 17. *ζυγομαχῶν*: ruziënd als twee paarden in een span. 18. *ἐπιλαμβάνων*: er aan toevoegend. 20. *ἔτι μᾶλλον*: toen werd het nog erger. — *ὡς*: hier causaal. 20 – 21. *κακὸν οἶον οὐδὲν ἂν ἔτερον γένοιθ'*: toen het zo erg was dat het niet meer anders (=beter) kon worden. 20. *οὐδὲν*: hellenistische nevenvorm van *οὐδέν*. 21. *ὁ βίος τ' ἐπίπονος*: = *ὡς τ' ὁ βίος ἐπίπονος ἦν*. 23. *χωρίδιον*: een lapje grond. De eerste *ι* is eigenlijk kort, maar moet hier als lang geteld worden. 24. *τούτῳ*: sc. *τῷ υἱῷ*. — *ὑπάρχον ἦν*: = *ὑπηρε*. 24 – 25. *ἐνθαδὶ ἐν γειτόνων*: 'hier in de buurt'. 24. *ἐνθαδὶ*: versterkte vorm van *ἐνθάδε*, maar in betekenis gelijk. 25. *διατρέφει νυνὶ κακῶς*: 'maar met moeite in leven houdt'; er wordt dus niet gezegd dat hij haar slecht behandelt, alleen dat ze arm zijn.. 27. *μεираκύλλιον*: adolescent. 28. *ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν τὸν νοῦν ἔχων*: 'verstandig voor zijn leeftijd'. 29. *προάγει*: 'brengt verder', 'voedt op', 'maakt verstandig'. — *πραγμάτων*: dit woord heeft zich ontwikkeld *in*

ὁ γέρων δ' ἔχων τὴν θυγατέρ' αὐτὸς ζῆ μόνος 30
 καὶ γραῦν φεράπαιναν, ξυλοφορῶν σκάπτων τ', αἰε
 πονῶν, ἀπὸ τούτων ἀρξάμενος τῶν γειτόνων
 καὶ τῆς γυναικὸς μέχρι Χολαργέων κάτω
 μισῶν ἐφεξῆς πάντας. ἢ δὲ παρθένος
 γέγονεν ὁμοία τῇ τροφῇ τις, οὐδὲ ἐν 35
 εἰδυῖα φλαῦρον. τὰς δὲ συντρόφους ἐμοὶ
 Νύμφας κολακεύουσ' ἐπιμελῶς τιμῶσά τε
 πέπεικεν αὐτῆς ἐπιμέλειαν σχεῖν τινα
 ἡμᾶς· νεανίσκον τε καὶ μάλ' εὐπόρου
 πατ[ρ]ὸς γεωργοῦντος ταλάντων κτήματα 40
 ἐντα[ῦθα] πολλῶν, ἀστικὸν τῇ διατριβῇ,
 καλό[ν] τ' ἐπὶ θήραν μετὰ κυνηγέτου τινὸς
 ὁδοῦ] κατὰ τύχην παραβαλόντ' εἰς τὸν τόπον
 αὐτῆς] ἔχειν πως ἐνδεαστικῶς ποῶ.
 ταῦτ'] ἐστὶ τὰ κεφάλαια, τὰ καθ' ἕκαστα δὲ 45
 ὄψεσθ'] ἐὰν βούλησθε, βουλῆθητε δέ.

31 σκάπτων τ' edd. : σκαπτοντ' B || 36 φλαῦρον edd. : φλαρον B || δὲ Gron.
 : τε B Sandb. || 42 καλόν suppl. Gron. : ἦκοντ' edd. || 43 ὁδοῦ suppl. Gron. :
 φίλου edd. || παραβαλόντ' edd. : παραλαβοντ' B || 44 αὐτῆς suppl. Gron. :
 ἔρωτ' edd. || 46 βούλησθε edd. : βουλεσθε B

malam partem.

31. σκάπτων: spittend. 33. μέχρι Χολαργέων κάτω: 'tot Cholargeis (een deme) ginds in het dal.' 34. ἐφεξῆς πάντας: 'iedereen zonder uitzondering'. 35. γέγονεν ὁμοία τῇ τροφῇ: 'is conform haar opvoeding' (dus zeer eenvoudig). 36. φλαῦρον: slecht, gemeen. 37. κολακεύουσ': κολακεύω - vleien, hier vriendelijk bejegenen. — ἐπιμελῶς τιμῶσά: 'zorgvuldig vererend'. 38. πέπεικεν: stamtijden! — ἐπιμέλειαν: van mensen naar goden 'verering', van goden naar mensen 'bekommernis'. 39. νεανίσκον τε καὶ μάλ' εὐπόρου: 'dan is er nog een jonge man, [en] <de zoon> van een zeer welgestelde...'. 41. ἀστικὸν τῇ διατριβῇ: vlg. Arnott, blijkens diens vertaling, heeft deze mededeling uitsluitend betrekking op de woon- en verblijfsplaats van de jongen, niet op zijn levensstijl, hetgeen mij niet waarschijnlijk lijkt. — ἀστικὸν: stads, beschaafd. 43. ὁδοῦ κατὰ τύχην: 'volgens het toeval van de weg', 'zoals zijn weg hem toevallig leidde'. παραβαλόντ': hier intr. 'bereiken'. 44. ἐνδεαστικῶς: in geestvervoering (erotisch); adv. bij ἔχειν, niet bij πο(ι)ω. 45. τὰ κεφάλαια: de hoofdzaak (van de nu volgende comédie). — τὰ καθ' ἕκαστα: de details. 46. βουλῆθητε: imperativus aoristi.

καὶ γὰρ προσιόνθ' ὀρᾶν δοκῶ μοι τουτουὶ
τὸν ἐρῶντα τὸν τε συν[ακολουθήσανθ'] ἅμα,
αὐτοῖς ὑπὲρ τούτων τι σ[υννοου]ένους.

ΧΑΙΡΕΑΣ

τί φῆς; ἰδὼν ἐνταῦθα π[αῖθ' ἐλευ]θέραν 50
τὰς πλησίον Νύμφας στε[φανοῦ]σαν, Σώστρατε,
ἐρῶν ἀπῆλθες εὐδύς;

ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ

εὐθ[ύς].

ΧΑΙ

ὡς ταχύ.

ἦ τοῦτ' ἐβεβούλευσ' ἐξιὼν, ἐρᾶ[ν] τινος;

ΣΩ σκώπτεις· ἐγὼ δὲ, Χαιρέα, κακῶς ἔχω.

ΧΑΙ ἀλλ' οὐκ ἀπιστῶ. 55

ΣΩ

διόπερ ἤκω παραλαβὼν

σὲ πρὸς τὸ πρᾶγμα, καὶ φίλον καὶ πρακτικὸν
κρίνας μάλιστα.

ΧΑΙ

πρὸς τὰ τοιαῦτα, Σώστρατε,

οὕτως ἔχω· παραλαμβάνει τις τῶν φίλων

ἐρῶν ἐταίρας; εὐδύς ἀρπάσας φέρω,

μεθύω, κατακάω, λόγον ὄλως οὐκ ἀνέχομαι· 60

πρὶν ἐξετάσαι γὰρ ἤτις ἐστί, δεῖ τυχεῖν.

48 συνακολουθήσανθ' suppl. Gron. : συγκυνηγέτην edd. || 49 συννοουένους
suppl. Gron. : συγκοινουμένους edd. || 50 ἐνταῦθα B : ἐνθᾶδε Arn. || 53 ἐβεβού-
λευσ' edd. : εβουλευσ' B || 56 πρακτικὸν edd. : απρακτικον B

49. αὐτοῖς: wordt hier, zoals wel vaker, voor ἀλλήλοις gebruikt.
συννοουένους: 'overlegend'. 51. πλησίον: naast haar huis. 52. εὐδύς¹:
bij ἐρῶν, niet bij ἀπῆλθες. 53. ἐβεβούλευσ': elisie van ἐβεβούλευσαι.
ἐξιὼν: 'toen je je huis verliet'. 54. κακῶς ἔχω: 'ik ben er slecht aan toe'.
55. ἀλλ' οὐκ ἀπιστῶ: 'dat geloof ik graag'. 58. οὕτως: d.w.z. καὶ φίλον
καὶ πρακτικὸν. — παραλαμβάνει: vaak wordt een conditionele protasis als
vraag geformuleerd. 59. ἐρῶν ἐταίρας: het object van ἐρώω staat nooit in
de accusativus; ἐταίρας moet dus gen. sing. zijn. — ἀρπάσας φέρω: sc.
αὐτήν. 60. μεθύω: 'ik drink me moed in'. — κατακάω: sc. θύρας, om bij
het meisje te komen. — ὄλως οὐκ ἀνέχομαι: 'voor rede ben ik totaal niet
meer vatbaar'. 61. ἐξετάσαι γὰρ ἤτις ἐστί δεῖ τυχεῖν: 'je moet succes
hebben voor je hebt uitgezocht om wie het gaat'.

τὸ μὲν βραδύνειν γὰρ τὸν ἔρωτ' αὔξει πολὺ,
 ἐν τῷ ταχέως δ' ἔνεστι παύσασθαι ταχύ.
 γάμον λέγει τις καὶ κόρην ἐλευθέραν;
 ἕτερος τίς εἰμ' ἐνταῦθα· πυνθάνομαι γένος,
 βίον, τρόπους. εἰς πάντα τὸν λοιπὸν χρόνον
 μνείαν γὰρ ἤδη τῷ φίλῳ καταλείπομαι
 ὡς ἂν διοικήσω περὶ ταῦτα.

65

Geïnteresseerd in het vervolg?

Stuur mij een mailtje.

---

63. ἐν τῷ ταχέως: wat moet hier worden aangevuld? *τυχεῖν*? Arnott vertaalt 'brisk starts'. **64.** γάμον λέγει τις: voor deze vraagzin geldt wat is opgemerkt in een noot op vs 58; 'maar als het om een huwelijk gaat...' (en niet om een scharrel met een prostituee of slavin, dan komt de zaak heel anders te liggen). **65.** ἐνταῦθα: 'in dat geval'. **66.** τὸν λοιπὸν χρόνον: 'de toekomst'. **68.** διοικήσω: διοικέω - regelen. — περὶ ταῦτα: de praepositie zou in klassiek proza ontbreken.
